

मुलांचे संगोपन - खंड ८ : मुलांची वाढ - ३

मुलांची बुद्धी आणि मन यांचा विकास करा !

मराठी (Marathi)

लेखक

डॉक्टर, तसेच वैद्याचार्य सद्गुरु (कै.) वसंत बाळाजी आठवले

(एम्.डी. [पीडिअॅट्रिक्स], डी.सी.एच्., एफ.ए.एम्.एस्.)

(‘संतपद’ वा ‘गुरुपद’ म्हणजे ७० टक्के, ‘सद्गुरुपद’ म्हणजे ८० टक्के, ‘परात्पर गुरुपद’ म्हणजे ९० टक्के, तर ‘ईश्वर’ म्हणजे १०० टक्के आध्यात्मिक पातळी !)

आणि डॉ. कमलेश वसंत आठवले

(एम्.डी. [पीडिअॅट्रिक्स], डी.एन्.बी., एम्.एन्.ए.एम्.एस्.;
एफ.ए.ए.पी. [पीडिअॅट्रिक्स अँड निओनेटॉलॉजी] [अमेरिका])

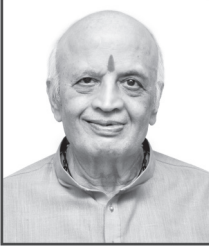


सनातन संस्था

卐 सनातनचे पालकांसाठी ग्रंथ 卐

वाचा, आचरणात आणा आणि आदर्श पालक बना !

लेखकांचा परिचय



डॉक्टर, तसेच वैद्याचार्य सद्गुरु (कै.) वसंत बा. आठवले

एम्.डी. (पीडिअॅट्रिक्स), डी.सी.एच्.,

एफ्.ए.एम्.एस्. अन् 'सनातन संस्थे'चे २७ वे संत

डॉक्टर, तसेच वैद्याचार्य सद्गुरु (कै.) वसंत बाळाजी आठवले हे एक प्रख्यात बालरोगतज्ञ होते. वर्ष १९५९

मध्ये त्यांनी मुंबई येथील 'लोकमान्य टिळक महानगरपालिका रुग्णालया'त बालरुग्ण विभागाचा आरंभ केला. या विभागात १९६० ते १९९० ही एकतीस वर्षे ते 'विभागप्रमुख' आणि 'प्राध्यापक' होते. १९८० मध्ये बँकॉक येथे झालेल्या 'पर्यायी पारंपारिक वैद्यकशास्त्राच्या आंतरराष्ट्रीय परिषदे'चे ते अध्यक्ष होते. १९९६ मध्ये त्यांना 'आयुर्वेदविषयीच्या ग्रंथांचे सर्वश्रेष्ठ लेखक' हा आंतरराष्ट्रीय पुरस्कार मिळाला. त्यांना २००१ मध्ये 'आयुर्वेद अँड हिपॅटिक डिसऑर्डर्स' या विषयावरील आंतरराष्ट्रीय परिसंवादामध्ये 'जीवनगौरव' पुरस्कार, तर २०१२ मध्ये 'इंडियन अकॅडेमी ऑफ पीडिअॅट्रिक्स'द्वारा 'जीवनगौरव' पुरस्कार मिळाला.

१. साधकत्वापासून शिष्यत्वापर्यंतचा प्रवास

१ अ. निःस्वार्थी वृत्ती आणि त्याग हे साधनेला आवश्यक असणारे गुण अंगी असणे : डॉक्टर, तसेच वैद्याचार्य सद्गुरु (कै.) वसंत आठवले यांनी १९८० पासून अध्यात्मातील उच्च तत्त्वविचार लिहून ठेवणे चालू केले होते. रात्रीचा दिवस करून अत्यंत कष्टपूर्वक अर्जित केलेले अध्यात्मातील हे विपुल ज्ञानभांडार त्यांनी १९९० मध्ये 'सनातन संस्थे'ची स्थापना झाल्यावर सनातनच्या ग्रंथांसाठी निःस्वार्थीपणे अर्पण केले. ते संत होण्याच्याही आधी त्यांनी केलेला हा त्याग त्यांची 'साधना' व 'साधकत्व' दर्शवतो. त्यांच्या या लिखाणामुळे आता सनातनचे ग्रंथ खऱ्या अर्थाने परिपूर्ण होत आहेत.

१ आ. 'सनातन संस्था' या आंतरराष्ट्रीय कीर्तीच्या आध्यात्मिक संस्थेचे संस्थापक, थोर संत आणि त्यांचे लहान बंधू सच्चिदानंद परब्रह्म डॉ. जयंत बाळाजी आठवले यांचे शिष्यत्व त्यांनी वर्ष २००४ पासून स्वीकारले.

२. संतपदी विराजमान !

मार्गशीर्ष शुक्ल पक्ष चतुर्थी, कलियुग वर्ष ५११४ (१६.१२.२०१२) या दिवशी ईश्वराप्रतीचा भाव, तीव्र तळमळ, जिज्ञासू वृत्ती आणि विनम्रता या गुणांमुळे ते संतपदी विराजमान झाले ! प्रत्येक जीव त्याच्या एखाद्या साधनामार्गानुसार साधना करून अंतर्मुखता आणि आध्यात्मिक प्रगती साधत संतपदाकडे वाटचाल करतो अन् संतपदावर विराजमान होतो; मात्र डॉक्टर, तसेच वैद्याचार्य सद्गुरु (कै.) वसंत आठवले यांनी रुग्णसेवेद्वारे कर्मयोग, ग्रंथलिखाणाद्वारे ज्ञानयोग, साधनेद्वारे भक्तीयोग आणि गुरुकृपायोग आचरून संतपद प्राप्त केले.

३. देहत्यागापर्यंत सनातनच्या कार्यासाठी सेवारत

डॉक्टर, तसेच वैद्याचार्य सद्गुरु (कै.) वसंत आठवले सनातनच्या कार्यात शेवटपर्यंत सेवारत होते. सनातनच्या आश्रमात मिळालेल्या दैवी कणांविषयी कळल्यावर त्यांनी सर्व विषय जिज्ञासेने जाणून घेतला आणि या विषयावर वैज्ञानिक दृष्टीकोनातून संशोधन कसे करू शकतो, याचे परिश्रमपूर्वक चिंतन करून त्यासंदर्भातील उपायही सुचवले.

कार्तिक शुद्ध पक्ष सप्तमी, कलियुग वर्ष ५११५ (१.११.२०१३) या दिवशी, म्हणजे वयाच्या ८० व्या वर्षी वैद्याचार्य सद्गुरु वसंत आठवले यांनी देहत्याग केला.



डॉ. कमलेश वसंत आठवले

एम्.डी. (पीडिअॅट्रिक्स),

डी.एन्.बी., एम्.एन्.ए.एम्.एस.; एफ्.ए.ए.पी.

(पीडिअॅट्रिक्स अँड निओनेटॉलॉजी) (अमेरिका).

या ग्रंथाचे दुसरे लेखक डॉ. कमलेश आठवले हे डॉक्टर, तसेच वैद्याचार्य सद्गुरु (कै.) वसंत आठवले यांचे सुपुत्र आहेत. ते बालरोगतज्ञ अन् नवजात शिशुरोगतज्ञ असून सध्या अमेरिकेतील ड्यूक युनिव्हर्सिटी मेडिकल सेंटरमध्ये नवजात शिशु रोगतज्ञ म्हणून कार्यरत आहेत. या व्यतिरिक्त ते 'नॅश जनरल' नामक रुग्णालयाच्या नवजात शिशु चिकित्सा-विभागाचे संचालक आहेत.

सनातन संस्थेचे संस्थापक सच्चिदानंद परब्रह्म डॉ. जयंत आठवले यांचे अद्वितीय कार्य अन् वैशिष्ट्ये यांचा संक्षिप्त परिचय



१. अध्यात्मप्रसारार्थ 'सनातन संस्थे'ची स्थापना (२२ मार्च १९९९)

२. धर्माधिष्ठित हिंदु राष्ट्राच्या (ईश्वरी राज्याच्या) स्थापनेचा उद्घोष आणि कार्यारंभ (वर्ष १९९८)

३. शीघ्र ईश्वरप्राप्तीसाठी 'गुरुकृपायोग' या साधनामार्गाची निर्मिती : गुरुकृपायोगानुसार साधना करून १२.३.२०२५ पर्यंत १३१ साधक संत झाले, तर १,०५२ साधकांची संतत्वाच्या दिशेने वाटचाल चालू.

४. देवता, साधना, आचारधर्मपालन, आदर्श राष्ट्ररचना, धर्मरक्षण आदी विविध विषयांवर विपुल ग्रंथ-निर्मिती (वर्ष १९९५ पासून आरंभ)

५. शारीरिक, मानसिक, तसेच वाईट शक्तींच्या त्रासांवरील उपायपद्धतींचे संशोधन

६. आचारपालनातील कृती, धार्मिक कृती आणि बुद्धीअगम्य घटना यांचे वैज्ञानिक उपकरणांद्वारे संशोधन

७. चित्रकला, संगीत, नृत्य आदींच्या सात्त्विक सादरीकरणाविषयी संशोधन

८. हिंदुत्वनिष्ठ नियतकालिक 'सनातन प्रभात'चे संस्थापक-संपादक (२८ एप्रिल १९९८ ते १९ एप्रिल २००० पर्यंत)

९. 'हिंदु राष्ट्रा'च्या स्थापनेसाठी संत, संप्रदाय, हिंदुत्वनिष्ठ आदींचे संघटन आणि त्यांना दिशादर्शन !

१०. भीषण आपत्काळ आधीच ओळखून त्या काळात जीवितरक्षणासाठी उपयुक्त ठरणारे मार्गदर्शन आणि ग्रंथ

११. भारतीय संस्कृतीच्या जागतिक प्रसारार्थ 'भारत गौरव पुरस्कार' देऊन फ्रान्सच्या संसदेत सन्मान (५ जून २०२४)

(संपूर्ण परिचयासाठी वाचा - www.Sanatan.org)

अनुक्रमणिका

❧ मनोगत	१०
प्रकरण १ : बुद्धी	११
१. बुद्धी म्हणजे काय ? मुलाच्या बुद्धीचे मोजमाप कसे करता येईल ?	११
२. बुद्ध्यांक परीक्षेने निश्चित केलेल्या बुद्धीमत्तेच्या निरनिराळ्या पातळ्या कोणत्या ?	१२
३. बुद्ध्यांक कसोटीच्या मर्यादा कोणत्या ?	१२
४. मुलांचा बुद्ध्यांक समजून घेण्याचे लाभ कोणते ?	१३
५. बुद्धीमत्ता कशावर अवलंबून असते ?	१३
६. मुलाची बुद्धीमत्ता नि इतर गुण यांवर आहाराचा परिणाम होतो का ?	१४
प्रकरण २ : स्मृती	१५
१. स्मृती म्हणजे काय ? २. एखाद्याची स्मृती कशी सुधारावी ?	१४
३. मंदबुद्धीची कारणे कोणती ?	१६
४. मूल मंदबुद्धीचे होऊ नये; म्हणून कोणती काळजी घ्यावी ?	१७
५. मंदबुद्धी असलेल्या मुलाचे भवितव्य सांगता येते का ?	१७
६. मंदबुद्धीच्या मुलांची काळजी कशी घ्यावी ?	१८
७. विकास मार्गावरील कोणते टप्पे मूल बुद्धीमान होईल, असे दर्शवतात ?	१९
८. काही मुले बालवयात सर्वसामान्य बुद्धीमत्तेची असून पुढे सामान्य गुणवत्तेपेक्षा अधिक किंवा अल्प बुद्धीमान का होतात ?	२०
९. सध्याची मुले त्यांच्या आईवडिलांपेक्षा अधिक बुद्धीमान आहेत का ?	२०
१०. मानवी मेंदूच्या सुप्त शक्ती कोणत्या ?	२१

मुलांची बुद्धी आणि मन यांचा विकास करा !	९
११. एखाद्या व्यक्तीने एकाच क्षेत्रात प्राविण्य का मिळवावे ?	२१
१२. गणकयंत्र आणि मेंदू यांतील भेद काय ?	२२
प्रकरण ३ : मन	२३
१. मन म्हणजे काय ? २. मनाचे गुणधर्म कोणते ?	२३
३. सत्त्व, रज किंवा तम गुण प्राबल्याने असलेल्या मनुष्याचे गुणधर्म कोणते ?	३०
४. आदर्श पुरुष कसा ओळखावा ?	३२
५. मनाच्या निरनिराळ्या अवस्था कोणत्या ?	३३
६. मन प्रगल्भ कसे होते ?	३७
७. विचार करणे आणि कारणमीमांसा सांगणे यांच्या विकासातील महत्त्वाचे टप्पे कोणते ?	४०
८. भावनांचे कार्य आणि लाभ-हानी कोणत्या ?	४५
९. भावनांच्या विकासातील निरनिराळे टप्पे कोणते ?	४६
१०. सामाजिक विकासाचे टप्पे कोणते ?	४८
११. निरोगी मनाची व्यक्ती कशी ओळखावी ?	५०
१२. मन दुर्बल होण्याची कारणे कोणती ?	५१
१३. मानवी जीवनाचे ध्येय कोणते ?	५१
१४. सद्‌वर्तनाचे नियम कोणते ?	५३
१५. चांगल्या आणि वाईट गुणांचा व्यक्तीमत्त्वाच्या विकासावर काय परिणाम होतो ?	६२
१६. शरिराची वाढ, मेंदूचा विकास आणि मनाची प्रगल्भता यांचा एकमेकांशी काय संबंध आहे ?	८५

प्रिय पालक,

‘आपले मूल गुणी, बुद्धीमान आणि आदर्श व्हावे’, असे तुमचे स्वप्न असेल ना ? हे स्वप्न पूर्ण करण्यासाठी नेमके कोणते प्रयत्न करायला हवेत, हे सांगण्यासाठीच हे ग्रंथपुष्प तुमच्या हाती ठेवत आहे. या ग्रंथात बुद्धीचे मोजमाप, बुद्धीवर परिणाम करणाऱ्या गोष्टी, बुद्धी आणि स्मरणशक्ती यांची वाढ करण्यासाठी मार्गदर्शन केले आहे, तसेच मंदबुद्धीची मुले निपजण्याची कारणे, त्यांची काळजी कशी घ्यावी आणि अशी मुले होण्याचे टाळण्यासाठी कोणती काळजी घ्यावी, याचीही माहिती येथे दिली आहे. मन आणि मेंदू हे वेगवेगळे अवयव आहेत. मनाची कार्ये, विविध अवस्था आणि उत्क्रांती यांची या ग्रंथात सविस्तरपणे चर्चा केलेली आहे. मुलांच्या प्रथम ५ वर्षांतील वाढ आणि विकास यांचे टप्पे सनातनच्या ‘मुलांची प्रकृती जाणून ती सुदृढ बनवा !’ या ग्रंथात दिले आहेत.

‘मुलांमध्ये आंतरिक सुधारणा झाली, तरच खऱ्या अर्थाने त्यांच्या व्यक्तीमत्त्वाचा विकास होतो’, हे सूत्र लक्षात घेऊन ग्रंथात काही आदर्श व्यक्तीमत्त्वे अन् थोर राष्ट्रपुरुष यांच्या जीवनातील प्रसंग दिले आहेत. त्या त्या प्रसंगांमुळे मुलांच्या मनावर संबंधित गुणाचे महत्त्व चटकन बिंबेल.

बालपणी झालेल्या सुसंस्कारांमुळे मुलांचे जीवन आदर्श बनते. या ग्रंथातील विविध उदाहरणांतून सदाचार, साधना, गुरुनिष्ठा, राष्ट्रभक्ती, धर्मप्रेम आदींविषयी उत्तम आदर्श मुलांसमोर ठेवण्यात आले आहेत. मुलांच्या उज्ज्वल भवितव्यासाठी पालकांनी निश्चित वाचावा असाच हा ग्रंथ आहे.

या ग्रंथात दिलेल्या माहितीच्या आधारे कोवळ्या वयातील मुलांच्या मनाची पालकांकडून कर्तव्यदक्षतेने मशागत होवो आणि सुसंस्कारांचे खत पडून वाढणारे मूलरूपी रोपटे गुणी, बुद्धीमान आणि आदर्श बनो, ही ईश्वरचरणी प्रार्थना !

— लेखक